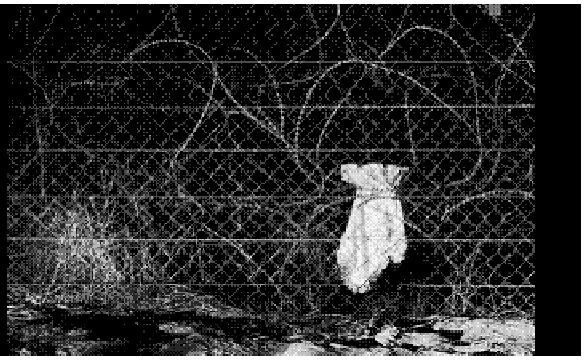
הפורום לזכויות פליטים
المنتدى لحقوق اللاجئين
Refugees' Rights Forum

מבקשי מקלט ופליטים בישראל, תמונת מצב - מאי 2010

נתונים: בישראל שוהים כ – 25,000 פליטים ומבקשי מקלט[1]. מספרם הכולל של הפליטים שישראל הכירה בהם על פי אמנת הפליטים של האו"ם, מאז 1951, עומד על כ–141 בלבד. רובם עזבו את הארץ לקנדה ומספרם כיום עומד על 70 בלבד. בשנת 2008 כולה הכירה מדינת ישראל במבקש מקלט אחד בלבד כפליט על פי האמנה ובשנת 2009 - בשניים. גם בתקופה זו, לישראל מגיעים רק מבקשי מקלט מעטים. לשם השוואה: מנתוני או"ם עולה כי רובם המכריע של פליטים ומבקשי המקלט בעולם נמלטים למדינות החלשות והעניות ביותר, אשר איתרע מזלן והן סמוכות לאזורי סכסוך. הנה לדוגמה, פיזורם בעולם של פליטים מסודן: 228,836 בצ'אד, 212,857 באוגנדה, 76,646 בקניה, 13,446 במצרים, 18,827 באוסטרליה, ו-16,363 בארה"ב.[2]

מדינות המוצא של מבקשי המקלט: רוב מבקשי המקלט הם מאריתריאה (כ – 13,000) ומסודן (כ–8,000). נציבות הפליטים של האו"ם אוסרת לגרש למדינות אלה בשל החשש הממשי הצפוי לחיי החוזרים. דו"ח פנימי של משרד המשפטים תיאר את אריתריאה כמדינה שבה "הפרות זכויות האדם והרדיפות הפוליטיות במדינה נרחבות, וכוללות החזקת אסירים מצפוניים ללא אישום או משפט, רדיפות על רקע דתי, העלמה בפועל של אזרחים ועוד."[3]

מבקשי המקלט מסודן כוללים כ–3,000 ניצולים מדרפור, חבל ארץ במערב סודן, אשר האו"ם הכריז על המתרחש בו בשנים האחרונות כאסון ההומניטארי הקשה כיום בעולם. מבקשי מקלט נוספים הגיעו מדרום סודן, אזור שדוכא באכזריות בידי הממשל המרכזי האיסלמי בחרטום במשך כמה עשורים. בשנת 2005 חתם הממשל על הסכם שלום עם הדרום הנוצרי, אך רבים ממבקשי המקלט מתלוננים על המשך דיכוי ואפליה מצד הממשלה.

כמו כן ישנם בישראל כמה מאות מבקשי מקלט מקונגו ומחוף השנהב, מדינות שהוגדרו כ"מדינות משבר" ואזרחיהן זכו להגנה קבוצתית זמנית בישראל. מלחמת האזרחים בקונגו טרם הסתיימה ומבקשי המקלט ממנה עודם נהנים מהגנה זמנית. חוף השנהב הוכרזה בידי האו"ם כמדינה בטוחה, ואזרחיה התבקשו לעזוב את ישראל עד סוף שנת 2008. אזרחי חוף השנהב שטרם עזבו נעצרים ומגורשים מהארץ.

[1] על פי נתוני נציבות הפליטים של האו״ם בישראל, בסוף שנת 2008 שהו בישראל 16,403 מבקשי מקלט. מאז לקחה רשות ההגירה אחריות על רישום מבקשי המקלט, מחושב מספרם על פי דיווחי נציגי רשות ההגירה לוועדות הכנסת השונות ולאמצעי התקשורת.

[2] Table 5 at page 28: http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?id=478ce34a2&tbl=STATISTICS

[3] דו״ח פנימי של משרד המשפטים הישראלי, מחלקת יעוץ וחקיקה, תחום המאבק בסחר בבני אדם, מיום 07.10.2007.

רח' נחלת בנימין 75, ת"א 65154, טלפון:03-5602530, פקס:03-5605175 דוא"ל: sigal@hotline.org.il

כיצד ומדוע הגיעו מבקשי המקלט לישראל: כמעט כולם הגיעו דרך הגבול המצרי. מאז אפריל 2007, עלה מספרם ורובם טענו כי אם יגורשו, תישקף סכנה לחייהם. עצם חציית הגבול מסוכנת, ובאמצעי התקשורת מפורסם לעיתים קרובות אודות מבקשי מקלט שנורו למוות בידי חיילים מצריים, ובמקרה אחד אף נרצחו לאחר לכידתם.[4] מצרים מעניקה הגנה מינימאלית לפליטים שבתוכה, המסתכמת באי החזרה למדינת המוצא, אם כי לעיתים אף הגנה זו אינה ניתנת בפועל. במהלך 2008 החזירה מצרים למעלה מאלף מבקשי מקלט מאריתריאה וסודן למדינותיהם.[5] כישראל, גם מצרים אינה ממלאת אחר חובותיה למבקשי המקלט ולפליטים על פי אמנת האו"ם, ומצב זה מעמיד בסכנה את חייהם וחירותם. פליטים הנעצרים במצרים, מוחזקים בתנאים קשים ביותר, העולים בקנה אחד עם ענישה ויחס בלתי אנושי, וזאת תוך הפרה של אמנות בינלאומיות בדבר זכויות אדם.[6]

מיקומם ומצבם הפיזי והנפשי של מבקשי המקלט: כ-2000 ממבקשי המקלט עצורים במתקני כליאה שונים ברחבי ישראל. 1500 מהם מרוכזים בכלא סהרונים שליד קציעות. כ–20,000 מבקשי מקלט מתרכזים בתל אביב, אילת וערד והשאר מפוזרים במושבים, קיבוצים וערים אחרות. רוב מבקשי המקלט הם גברים צעירים ובריאים, אחרת היו מתקשים לשרוד את הדרך הממושכת והקשה שעשו. ישנן גם כמה אלפי נשים ולמעלה מ – 3,000 קטינים. בניגוד למצבם הפיזי, רבים ממבקשי המקלט סובלים מטראומות מן החוויות הקשות שחוו.

מצבם החוקי של מבקשי המקלט והפליטים בישראל: פליטים המוכרים על פי האמנה הבינלאומית בדבר מעמדם של פליטים משנת 1951 הנם מוגנים בפני גירוש, לפחות עד שישתנה המצב בארצם באופן שיאפשר את חזרתם הבטוחה. בישראל מעמדם הוא של תושב ארעי (א5), המוארך אחת לשנתיים. מעמד זה כפוף לבדיקה מחודשת, ואם נמצא כי המצב בארצם מאפשר חזרה בטוחה, הם עלולים להידרש לעזוב את ישראל. חרף ההכרה הרשמית במעמדם כפליטים, הם אינם זוכים לסיוע כדי שישתלבו בחברה, ובניגוד למדינות אחרות, אין בישראל הליך להתאזרחות. כאמור, מאז 1951 הכירה ישראל רק בכ–141 פליטים. מאז שנת 2002 וועדה מייעצת לשר הפנים היא זו המוסמכת להמליץ לשר לקבל או לדחות את הבקשות למקלט. מאז שהחלה לפעול, לא חל גידול במספר מבקשי המקלט שבקשתם אושרה. במהלך שנת 2008 ערכה הוועדה ישיבה אחת במהלכה נדונו 12 בקשות אשר נציבות הפליטים המליצה על קבלתן. 11 מהן נדחו על ידי הוועדה בניגוד להמלצת האו"ם. לא נערכים כל הליכים לקביעת מעמדם של אזרחי סודן ואריתריאה ובקשותיהם כלל אינן נדונות בוועדה.

מצבם החוקי של מבקשי מקלט על פי אמנת הפליטים: הבקשות למקלט נדונות באופן פרטני, ועד לסיום הדיון בבקשתם, מבקשי מקלט מוגנים בפני גירוש. אם בקשתם נדחתה, הם רשאים לערער עליה ומורשים להישאר עד תום הדיון בערעורם. בעבר, מבקשי מקלט לא היו מורשים לעבוד עד לריאיון ראשוני בנציבות האו"ם לפליטים. עקב העומס הרב שהוטל על עובדי הנציבות, נאלצו להמתין

---

[4] חדשות ערוץ 10 מיום 02.08.2007 : http://news.walla.co.il/?w=/3850/1147976

[5] http://www.hrw.org/reports/2008/egypt1108/

[6] ראו דו"ח משרד המדינה האמריקאי בנושא זה : http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2006/78851.htm

חודשים ארוכים לראיון, כשהנם עובדים באופן בלתי-חוקי כדי לקיים את עצמם. לאחר הראיון הראשוני, ובמידה והוחלט שבקשתם תזכה להמשך בירור, חלקם קיבלו מסמך הגנה של נציבות האו"ם לפליטים עמו ניתן היה לעבוד. מאז אפריל 2008, משרד הפנים לקח לידיו את הסמכות למיון מבקשי המקלט והקים את "היחידה למיון וזיהוי מסתננים" בלוד. היחידה מעניקה מסמכי הגנה למרבית מבקשי המקלט המגיעים אליה, אך המסמך אינו מהווה אישור עבודה. בתקופה שבין פברואר 2008 ועד יולי 2009 אפשרו מסמכי ההגנה למבקשי המקלט לשהות בישראל רק צפונית לחדרה ודרומית לגדרה. ב – 29.07.09 ביטל שר הפנים תקנה זו. גם בני-המזל שזכו לרישיון עבודה, אינם זכאים לשירותי בריאות או לשירותים סוציאליים נוספים. הליך בקשת המקלט מסתיים עם החלטת שר הפנים, אשר מתקבלת בהמלצת הוועדה המייעצת. עבודתה האיטית של הוועדה מביאה לכך שמבקשי המקלט שבקשתם אינה נדחית על הסף ממתינים במשך שנים ארוכות לטיפול בבקשתם.

פליטים 'הומניטאריים': לצד מבקשי המקלט, שבקשותיהם נבחנות באופן פרטני, ישנם מבקשי מקלט הזוכים להגנה קבוצתית וזמנית. הגנה זו ניתנת בהתאם להמלצות נציבות הפליטים, ומבוססת על עיקרון היסוד, ולפיו אין לשלוח אדם למקום בו צפויה לו סכנת חיים. בעבר ניתנה הגנה זו לאזרחי סיירה ליאון, ליבריה, חוף השנהב וקונגו, מדינות בהן השתוללו מלחמות אזרחים. עם התייצבות המצב בסיירה ליאון, וליבריה, הם התבקשו לעזוב את ישראל, ומי שלא עזב במועד שנקבע, גורש. מסוף שנת 2008 החלו לעזוב בכוחות עצמם או שנעצרו וגורשו גם אזרחי חוף השנהב. פליטים 'הומניטאריים' מחזיקים באשרת עבודה מסוג ב' 1, שאותה יש לחדש אחת לחצי שנה. הם אינם זוכים לסיוע סוציאלי, לרבות ביטוח רפואי אף שהם שוהים בישראל שנים ארוכות. הגנה מעין זו מותירה פליטים במצב של חוסר וודאות ופוגמת ביכולתם לשקם את הריסות חייהם.

<u>המלצות</u>

לישראל זכות מלאה להגן על גבולותיה, אך חלה עליה חובה לכבד את אמנת הפליטים הבין-לאומית, שעליה היא חתמה, ולגבש מדיניות המכבדת את חובותיה לפי אמנה זו.

- יש לאפשר לכל מבקשי מקלט המגיעים אליה גישה להליך של בקשת מקלט הוגן, ללא קשר למדינת מוצאם.
- יש לבטל את הנוהל הלא חוקי של "החזרה חמה", המונע ממבקשי מקלט את זכותם ומסכן את חייהם.
- יש לגבש הליך יעיל של בחינת בקשות המקלט, בשיתוף עם נציבות הפליטים של האו"ם.
- יש להימנע ממעצרם של מבקשי מקלט.
- יש לכבד את הזכות לחופש תנועה של מבקשי מקלט ולהימנע מהטלת מגבלות עליה.
- יש להקים מרכזי מעבר אזרחיים זמניים למבקשי מקלט אשר עדיין אינם יכולים לכלכל עצמם בכבוד.
- יש לתת רישיון עבודה לכל מבקשי המקלט עד להכרעה בדבר מעמדם, כדי להבטיח כי יוכלו לכלכל עצמם בכבוד.
- יש להעניק זכויות חברתיות לכל מבקשי המקלט והפליטים.
- יש להעניק מעמד פליט למי שנקבע כי הם זכאים למעמד זה, בהתאם לאמנת הפליטים של האו"ם.

מדינת ישראל הוקמה בידי פליטים ולמענם. אסור לה להתעלם ממצוקתם של מבקשי המקלט המגיעים אליה.

נקודות ציון במדיניותה של ישראל כלפי מבקשי מקלט

שנת 2002: גובש נוהל לטיפול במבקשי מקלט ובפליטים, אך הנוהל לא אפשר למי שהוגדרו "נתיני מדינת אויב", כמו אזרחי סודן, לקבל מקלט ולו זמני בישראל. נתיני מדינות אויב שביקשו מקלט, הושמו במעצר שנים ארוכות. עד שנת 2004 איתרה נציבות הפליטים של האו"ם מדינות שהסכימו לקלוט 55 מהם.

שנת 2005: נכנסו לישראל כמה עשרות מבקשי מקלט מסודן, רובם מדרפור. הם נעצרו מכוח "חוק הכניסה לישראל" ולאחר למעלה משנת מעצר ללא תכלית, בית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין החל לאשר עבורם חלופות מעצר, לרוב בקיבוצים, אשר נציבות האו"ם או מתנדבי "מוקד סיוע לעובדים זרים" איתרו עבורם.

במהלך שנת 2005: נכנסו לישראל 453 מבקשי מקלט (על פי נתוני נציבות הפליטים של האו"ם בישראל)

דצמבר 2005: הפגנה של אלפי פליטים סודנים שמחו נגד מצבם מול משרדי האו"ם בקהיר, פוזרה באלימות. ידוע על 27 הרוגים, על מאות פצועים ועל אלפים שנעצרו ונכלאו. אירועים אלה הגבירו את קצב הגעתם לישראל של מבקשי מקלט מסודן לכמה עשרות בחודשים הראשונים של שנת 2006.

תחילת שנת 2006: הרשויות החלו "לנער את האבק" מהחוק למניעת הסתננות, חוק לשעת חירום משנת 1952, והחלו לעצור את מבקשי המקלט הסודנים מכוחו של חוק זה, אשר בניגוד לחוק הכניסה לישראל, אין בו מנגנון ביקורת מעין-שיפוטית. לכן כל מי שנעצרו מכוחו של החוק למניעת ההסתננות נותרו בכלא (קציעות) זמן רב, מבלי שעניינם יעמוד שוב לביקורת משפטית. "מוקד סיוע לעובדים זרים" ו"התוכנית לזכויות פליטים באוניברסיטת ת"א" הגישו 4 עתירות לבג"צ בדרישה לחדול ממעצרם של מבקשי המקלט לפי החוק למניעת הסתננות.

יולי 2006: עו"ד אלעד אזר, דיין בית הדין לביקורת משמורת, מונה ליועץ מיוחד לשר הביטחון. הוטל עליו להיפגש עם העצורים בתוך 14 יום ממעצרם, ולהחליט אם להמליץ אם לשחררם לחלופת משמורת. כאשר בחן את העתירות לעיל, המליץ היועץ לשחרר את ארבעת הפליטים נשואי העתירות, בתנאי שיימצא קיבוץ שיקלוט אותם בתנאי חלופת מעצר. בהמלצתו כתב עו"ד אזר: "*עם כל הזהירות המתבקשת, אני סבור כי מצבם של אותם מסתננים מסודן אינו שונה מהותית מגורלם של עשרות אלפי יהודים ממוצא גרמני אשר נמלטו על נפשם מאימי המשטר הנאצי בגרמניה והגיעו לאנגליה על מנת לקבל מקלט. אמנם תחילה זכו אותם פליטים ליחס השמור לאזרחי מדינת אויב והושמו בהסגר, אך עד מהרה הבינו השלטונות באנגליה את העוול המוסרי וכן את האבסורד שגלומים ביחס כזה ושינו יחסם מן הקצה אל הקצה אל נרדפי המשטר הנאצי.*"

דצמבר 2006: אף ששר הביטחון התחייב בפני בג"צ, היועץ המיוחד לא הגיע לכלא "קציעות" שם היו כלואים כ–120 מבקשי מקלט מסודן. הסיבה לכך היתה מחלוקת בין משרד המשפטים למשרד הביטחון בנוגע למימון הוצאותיו. כתוצאה מכך, נותרו מבקשי המקלט, שמספרם הלך ועלה, במעצר ללא ביקורת מעין שיפוטית. רק בדצמבר, לאחר פניות רבות מצד "המוקד" ו"התוכנית לזכויות פליטים", החל היועץ המיוחד את עבודתו בכלא "קציעות". עד יולי 2007 הספיק היועץ להמליץ על שחרורם לחלופת מעצר של כ - 300 מבקשי מקלט מסודן. הארגונים מצאו ל-151 מביניהם חלופות מעצר ב-9 קיבוצים וב-12 מושבים ברחבי הארץ. למרות המאמצים להגן על זכויותיהם, בחלק מחלופות המעצר "זכו" מבקשי המקלט לתנאים תת אנושיים ושכר עבודתם לא שולם כחוק.

במהלך שנת 2006: נכנסו לישראל 1,204 מבקשי מקלט (על פי נתוני נציבות הפליטים של האו"ם בישראל)

מרץ 2007: "מוקד סיוע לעובדים זרים" הציג בפני היועץ המיוחד את תנאי העסקתם הקשים של רוב מבקשי המקלט מסודן בענף החקלאות, וקיבל את הסכמת היועץ לשחררם לחלופת מעצר באילת. כך השתלבו במלונות העיר כ-200 מבקשי מקלט מסודן. באותה עת היו בישראל כ-340 מבקשי מקלט מסודן.

אפריל-יוני 2007: גדל באופן ניכר מספר מבקשי המקלט שהגיעו לישראל ולא נמצא עבורם מקום בכלא. צה"ל שחרר אותם בתחנה המרכזית בב"ש. מתנדבי עמותת "א.ס.ף" דאגו לצרכיהם המיידים ומתנדבי "מוקד סיוע עובדים זרים" תיאמו את העברתם למקומות עבודה ומגורים. בתוך שלושה חודשים נקלטו באילת 700 מבקשי מקלט מסודן עם 200 ילדיהם. במקביל, חלה עלייה במספרם של

מבקשי המקלט מאריתריאה. ארגוני הסיוע התקשו לטפל במבקשי המקלט. עיריית ב"ש שכרה עבורם מלון בעיר, אך כיוון שלא חפצה להמשיך ולממן את כלכלתם, העבירה את מבקשי המקלט לגן הוורדים מול הכנסת בירושלים באקט הפגנתי. עמותת "המרכז לפיתוח פליטים אפריקאים" שכרה בתל אביב מקלטים למבקשי המקלט.

יולי 2007: הממשלה החליטה לגרש למצרים את כל מבקשי המקלט. אלה שייתפסו סמוך לגבול, עם הגעתם, יוחזרו מייד למצרים. האחרים יוחזרו למצרים בתיאום עם נציבות האו"ם לפליטים, ובינתיים יוחזקו במחנה מעצר ליד כלא קציעות. כמו כן החליטה הממשלה לתת מעמד למכסה מוגבלת של פליטים מדרפור, וגם זאת, רק אם תיפסק הכניסה של מבקשי מקלט נוספים. לצד כלא קציעות, הוקם מחנה אוהלים מוקף גדרות תיל, ואליו הועברו כאלף מבקשי מקלט שהגיעו מאז, ובהם, לראשונה, יותר מ-100 ילדים.

אוגוסט 2007: בעקבות הדיונים בעתירה נגד מעצר מבקשי מקלט מכוח החוק למניעת הסתננות, התחייבו הרשויות להעביר את העצורים, לאחר בדיקה בטחונית, למסלול "חוק הכניסה לישראל" בו קיים מנגנון לשחרורם ומאז עומדת המדינה במרבית המקרים בהתחייבותה.

18 אוגוסט 2007: צה"ל גירש למצרים ב"נוהל החזרה חמה" 48 מבקשי מקלט ובהם 18 ילדים, רובם ניצולים ממעשי הטבח בדרפור. למרות ההבטחות, נציבות הפליטים של האו"ם טרם קיבלה משלטונות מצרים גישה למגורשים. לפי פרסומים שונים הם מוחזקים במעצר במצרים, ולפי פרסומים אחרים חלקם גורשו לסודן. 6 ארגוני זכויות אדם עתרו נגד נוהל הגירוש "החזרה חמה". המדינה התבקשה להציג את פרטי הנוהל ואת פרטי ההסכם עם מצרים. בישראל כ–2000 מבקשי מקלט, מספרם של אריתראים וחוף השנהבים הולך וגדל.

17 ספטמבר 2007:: ממשלת ישראל הכריזה כי תעניק מעמד של תושב ארעי ל–498 מבקשי מקלט מדרפור. בינואר החל משרד הפנים להעניק את אשרות (א5), ואף הגדיל את מספרם ל–600 מבקשי מקלט מדרפור.

ספטמבר - דצמבר 2007: כ–3000 מבקשי מקלט נוספים נכנסו לישראל, רובם אזרחי סודן, אריתריאה וחוף השנהב. רובם נעצרו בכלא קציעות ושוחררו בתנאים, ומקצתם שוחררו ללא תנאים מיד עם הגעתם, בשל היעדר מקומות כליאה. 1000 מתוכם גדשו את המקלטים הרעועים שהוקמו בתל אביב. בהסכמת משרד המסחר והתעשייה, שהסכימו להתעלם מהעבירה על חוק עובדים זרים, התאפשר לאזרחי סודן לעבוד מיד עם קבלת מסמכי האו"ם, והם הראשונים לעזוב את המקלטים ולהתקיים באופן עצמאי.

במהלך שנת 2007: נכנסו לישראל 5,703 מבקשי מקלט (על פי נתוני נציבות הפליטים של האו"ם בישראל)

ינואר 2008: משרד הפנים החל להעניק אשרות עבודה (ב'1) ל–2000 מבקשי מקלט מאריתריאה שנכנסו לישראל עד ליום 25.12.2007. מבקשי מקלט מחוף השנהב לא קיבלו אשרות ולא הורשו לעבוד.

פברואר 2008: הוחלט על מעצר וגירוש של מבקשי מקלט, 300 עצורים מידי יום, במשך 7 ימי מבצע. השב"ס התבקש להיערך לקליטת 2100 עצורים ומשרד החוץ התבקש להיערך לגירוש גם למדינות שלישראל אין עימן יחסים, כמו סודן. נציבות הפליטים של האו"ם בישראל הביעה מחאה על המבצע. ממשלת ישראל החליטה למצות את רעיון הגירוש והורתה למשרד החוץ לאתר מדינה אפריקאית אחרת שתיאות לקלוט אותם.

מרץ 2008: משרד הפנים העניק 600 אשרות עבודה נוספות לאזרחי אריתריאה שהגיעו לישראל בשנת 2008, ובמקביל החל להחתים מבקשי מקלט עצורים על תנאי שחרור המגבילים את תנועתם ומונעים את המשך חייהם באזור המרכז – בין הערים חדרה בצפון לגדרה בדרום. כמו כן, שר הבריאות דרש ממשרד האוצר 7 מליון ₪ למימון טיפול רפואי דחוף במבקשי מקלט בעקבות סגירת המרפאה של "רופאים לזכויות אדם". המרפאה נסגרת במחאה על התנערותה המתמשכת של ממשלת ישראל מאחריותה לבריאות מבקשי המקלט. המרפאה הנה הגוף היחיד בארץ הנותן שירותים רפואיים ללא תשלום למהגרי עבודה ומבקשי מקלט. מספר המטופלים במרפאה עלה ממוצע מ–18 חולים ליום בשנת 2006 ל-100 חולים ליום בשנת 2008.

מאי 2008: כנסת ישראל מאשרת בקריאה ראשונה חוק למניעת הסתננות המסדיר בחוק את נוהל "החזרה חמה" ומתיר גירושם של פליטים למצרים וכן מתיר העמדתם לדין וקביעת עונשים של 5 – 7 שנות מאסר.

יולי 2008: אשרות העבודה של מאות אריתראים פגו במהלך החודשים יוני – יולי ולמרות שפורסם כי ראש מנהל האוכלוסין הורה על חידוש האשרות, פקידי המשרד ברחבי הארץ אינם מאריכים את תוקף האשרות. מאות אריתראים מאבדים את מקומות עבודתם עקב כך. בעקבות לחצים מצד עמותת רופאים לזכויות אדם בסיועה של התקשורת, ההסתדרות הרפואית פותחת מרפאה לפליטים בה יועסקו רופאים מתנדבים.

4 אוגוסט 2008: משרד הפנים פותח לשכה חדשה בלוד ומתחיל לחדש את אשרותיהם של 2000 האריתראים הראשונים שהגיעו לישראל. למרות ראיון ראשוני שנערך על ידי נציבות הפליטים של האו"ם, בו נקבע שהנם אכן ממוצא אריתראי, בוחרים פקידי משרד הפנים לשלול מלמעלה מ - 1000 מהפליטים את מסמכיהם בטענה שהנם אתיופים. מאז אוגוסט 2008 עוצרים שוטרי מנהלת ההגירה מבקשי מקלט שמפרים את תנאי שחרורם ונמצאים בין חדרה לגדרה. דייני בית הדין לביקורת משמורת מתנים את שחרורם בין היתר בביצוע בדיקות רפואיות לשלילת מחלות זיהומיות.

23 אוגוסט 2008: בניגוד להתחייבות המדינה בבג"צ צה"ל חוזר לעשות שימוש בנוהל "ההחזרה החמה" ותוך שבוע מגורשים מישראל לפחות 91 מבקשי מקלט ללא כל תשאול ולמרות הצהרות מצרים כי המוחזרים יושבו למדינותיהם: סודן, אריתריאה וסומליה. בעקבות פניית ארגוני זכויות האדם לבג"צ, מודה המדינה ב"תקלה נקודתית" אך חיילים המתקשרים מהגבול מדווחים שהגירוש נמשך.

7 אוקטובר 2008: בדיון שנערך בבג"צ במסגרת עתירת ארגוני זכויות אדם נגד נוהל "ההחזרה החמה", מודיעה נציגת המדינה ש"ההחזרה המתואמת" של מבקשי מקלט הנכנסים לישראל ברצועה של 20 ק"מ מתוך רצועת הגבול בין ישראל למצרים – תימשך. בית המשפט אינו מבקש לראות את הבטוחות שהושגו ברצועה זו לשלומם של מבקשי המקלט המוחזרים. המדינה נדרשת להגיש הודעה משלימה לבית המשפט עד ליום 15.11.08 ובה יפורטו ההיערכויות לתשאול ומילוי אחר תנאי הנוהל.

10 נובמבר 2008: פורסמו ידיעות במספר אמצעיי תקשורת על פיהן לטענת ארגון "הפורום הדמוקרטי בדרפור" עשרים ושלושה מבקשי מקלט מדרפור שנעצרו על ידי הכוחות המצרים על גבול ישראל, עונו, הוכו וגורשו ממצרים חזרה לסודן. שחרורם של כמאתיים מבקשי מקלט שנעצרו מאז אוגוסט 2008 עדיין מתעכב עקב חילוקי דעות בין משרד הבריאות לשב"ס בנוגע למקור התקציב למימון הבדיקות הרפואיות שנדרשות על ידי בית הדין לביקורת משמורת.

24 נובמבר 2008: מבקשי מקלט המתגוררים באילת ואשר ניסו לחדש במשרד הפנים את מסמכי השחרור בתנאים מגבילים שברשותם, הופתעו לגלות שהמסמכים החדשים אינם מאפשרים עוד את שהותם ועבודתם בעיר אילת.

26 נובמבר 2008: לאחר ש"רופאים לזכויות אדם" ו"מוקד סיוע לעובדים זרים" שלחו מספר מכתבים לרשויות, וערב הגשת עתירה בעניין, החלו אנשי שירות בתי הסוהר לערוך בדיקות רפואיות למבקשי מקלט בכלא קציעות. אגף נוסף ובו מבני קבע נפתח באותו יום בכלא קציעות.

תחילת דצמבר 2008: כ – 75 נשים מבקשות מקלט וילדיהן שוחררו מכלא קציעות לאחר שעברו את הבדיקות הרפואיות.

10 דצמבר 2008: בדיון שנערך בבג"צ בעתירת הארגונים בדרישה להסדרת נושא הבדיקות הרפואיות למבקשי מקלט, הנחו שופטי בג"צ את רשויות המדינה להוציא נוהל המבטיח כי מבקשי מקלט לא ימתינו תקופות ממושכות במעצר לביצוע בדיקות רפואיות הנדרשות על ידי בית הדין.

תשעה ארגוני זכויות אדם עתרו לבג"צ בדרישה לבטל את החלטת משרד הפנים לגרש את מבקשי המקלט גם מהעיר אילת.

16 דצמבר 2008: "הועד האריתראי", ארגון שהוקם על ידי מבקשי המקלט האריתראים בישראל, ארגן הפגנה מול משרדי הממשלה בת"א, הפגנה בה נכחו כ – 900 מבקשי מקלט שדרשו גישה להליכי קביעת מעמד פליט בישראל. משרד הפנים הגיב בטענה שהאריתראים לא הוכרו כפליטים.

25 דצמבר 2008: בית המשפט העליון נעתר לבקשת תשעת ארגוני זכויות האדם ונותן צו ביניים המונע פעולות אכיפה בעיר על מבקשי מקלט בעיר אילת עד להחלטה אחרת.

במהלך שנת 2008: נכנסו לישראל 7,681 מבקשי מקלט (על פי נתוני נציבות הפליטים של האו"ם בישראל)

8 ינואר 2009: ארגון זכויות האדם הבינלאומי Human Rights Watch מדווח ש"מאז אמצע דצמבר, כולאים רשויות מצרים עשרות אזרחי אריתריאה בכלא נח'יל ... במהלך חודש דצמבר יצרו שני פעילי זכויות אדם קשר עם ארבעה מבין העצורים ולמדו **שכל 98 העצורים שהיו כלואים באותה עת בכלא נח'יל ניסו להגיע לישראל אך גורשו על ידי צה"ל למצרים....** לפחות 45 מהם גורשו. העצורים דיווחו שסוהרים מצריים הכו קשות חלק מהעצורים, ביניהם אישה שהייתה בחודש הרביעי להריונה וסירבה לעזוב את הכלא בהאמינה שהיא עומדת להיות מגורשת חזרה לאריתריאה"[7].

3 פברואר 2009: בדיון אצל ראש הממשלה ב"סוגיית הטיפול במסתננים בכללותה" הוחלט על הקמת צוות בינמשרדי בראשות מנהל רשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול, יעקב גנות, צוות ש"יגבש מדיניות בדבר המקומות בהן תותר שהייתם של מסתננים עד להרחקתם מהארץ"[8]. פניות ארגוני זכויות האדם להשתתף בדיוני הצוות לא נענו עד כה.

2 מרץ 2009: נערך דיון בבג"צ במסגרת עתירה נגד שימוש בנוהל "החזרה חמה" (שמו הרשמי: "נוהל החזרה מיידית מתואמת"). עו"ד בן דור דיווחה על החזרת אלפי מבקשי מקלט לארצותיהם על ידי המצרים, ללא שניתנת להם האפשרות לפנות תחילה לנציבות האו"ם לפליטים. השופטים ביניש, פרוקצ'יה וריבלין הביעו דאגתם ממספר מבקשי המקלט המגיעים לארץ ולא קיבלו את בקשת עו"ד בן דור להוציא צו על-תנאי שיחייב את רשויות המדינה להראות אלו מאמצים נעשו כדי להגיע להסכם בכתב עם רשויות מצרים ולקבל בטוחות, או לחלופין – לתאר את הנעשה בגבול.

5 מרץ 2009: נערך דיון בבית המשפט המחוזי בעתירה בה ייצגו "מוקד סיוע לעובדים זרים" ו"התוכנית לזכויות פליטים" מבקשת מקלט בדרישה לאפשר לה לקבל את כל המסמכים שהוגשו לועדת הפליטים בעניינה, לעיין בפרוטוקולים של הועדה ולהשיב על טענות שעומדות בניגוד לבקשת המקלט שהגישה. מאחר והעותרת קיבלה את הסעדים שביקשה, ונציגי המדינה עדכנו כי בכוונתם לפעול לגיבוש נהלים חדשים בנושא זה, לאור זאת המליץ כב' השופט נועם למחוק את העתירה וכך נעשה.

במהלך החודשים ינואר – מרץ 2009: גורשו מהארץ 13 מבקשי מקלט לפחות שעל פי נציבות הפליטים של האו"ם בקשתם הייתה עדיין בבדיקה, מהם 7 שנעצרו לאחר שפנו לנציבות ונשאו מסמך הגנה מטעמה. מכתב ששלח "מוקד סיוע לעובדים זרים" ביום 12.03.09 נענה ביום 01.04.09 על ידי קצינת תלונות הציבור של מנהלת ההגירה, עו"ד לינדה ג'רבי, בכך ש"בהיעדר ייפוי כח ומטעמים הנוגעים לצנעת הפרט אנו מנועים להיכנס לגופו של עניין ולפרט הנתונים שבידנו לגבי כל אחד מהמוחזקים. עם זאת יובהר כי כולם הורחקו כדין...".

3 יוני 2009: הכנסת הנוכחית החליטה להחיל דין רציפות על הצעת החוק למניעת הסתננות ועתה תעבור ההצעה במתכונתה הנוכחית לדיונים בוועדת הפנים והגנת הסביבה לצורך הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

במהלך החודשים ינואר – יוני 2009: על פי מידע שנמסר על ידי חיילי מילואים בגבול ישראל מצרים, גורשו מהארץ לידי החיילים המצרים בניגוד ל"נוהל החזרה חמה" כמה עשרות מבקשי מקלט לפחות.

8 יולי 2009: בישיבת וועדת הכנסת לזכויות הילד קרא יו"ר הוועדה, ח"כ דני דנון, לשר הפנים לבטל את נוהל "חדרה – גדרה". נגד הנוהל התבטאו בפומבי גם ח"כ דב חנין, ח"כ ניצן הורוביץ, ח"כ אילן גילאון ועוד.

21 יולי 2009: בישיבת וועדת הכנסת לבחינת בעיית העובדים הזרים הבהיר הנציב העליון לפליטים בעבר ויועץ בנציבות הפליטים בהווה, מר מיקי בבלי, שהחזרת מבקשי מקלט למצרים מסכנת את

---

[7] http://www.hrw.org/en/news/2009/01/08/egypt-stop-deporting-eritrean-asylum-seekers

[8] ציטוטים מהודעה מעדכנת מטעם פרקליטות המדינה מיום 05.02.09 במסגרת בג"צ 10463/08 מיום 10.12.08 , המרכז לקידום פליטים אפריקאים ואח' נגד משרד הפנים ואח'.

חייהם. במילותיו: "זה נכון שלחלק ניכר מהבאים לארץ הייתה עוד ארץ ביניים – מצרים, ואפשר לאחר בדיקת כל מקרה לגופו להחזיר למצרים בתנאי שיובטח שגורלם במצרים לא יהיה מסוכן, וזה לא ניתן היום להבטחה, משום שאם גורלם יהיה מסוכן אני כמחזיר למצרים פגעתי באמנה. ואם מצרים מחזירה לסודן פגעתי בהם וכאילו אני הוא שהחזרתי לסודן"[9].

29 יולי 2009: בעקבות הלחץ הציבורי העז, הן מצד פעילי זכויות אדם, פעילי ציבור ואמצעיי התקשורת והן מצד תושבי ערד ואילת לשם נמלטו בלית ברירה "פליטי חדרה – גדרה", הכריז שר הפנים על ביטול התקנה.

במהלך שנת 2009: נכנסו לישראל **4,787** מבקשי מקלט (על פי נתוני משרד הביטחון כפי שנמסרו לוועדת הכנסת לבחינת בעיית העובדים הזרים ביום 26.01.10)

3 פברואר 2010: וועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת דנה לראשונה בהצעת החוק למניעת הסתננות המסדירה בחוק את נוהל "החזרה חמה" ומתירה גירושם של פליטים למצרים והעמדתם לדין תוך קביעת עונשים של 5 – 7 שנות מאסר.

23 מרץ 2010: ח"כ יעקב כץ (כצל"ה) מהאיחוד הלאומי, יו"ר וועדת הכנסת לבחינת בעיית העובדים הזרים, שולח מכתב לכלל הח"כים ושרי הממשלה באווירת חג החירות ובהשראת ערי המסכנות שבנו בני ישראל במצרים. כותרת המסמך: *"תושבי תל אביב תתעוררו ! משטר חירום מיידי !"* בין השאר כותב יו"ר הוועדה: *"בוועדה הצעתי לנציגי משרדי הממשלה הרלוונטיים שנכחו, להקים עיר הרחוקה מרחק סביר מן הגבול, אשר רק בה יורשו המסתננים להתגורר. הם יועסקו בעבודות יזומות בבניית העיר עצמה, בבניית הגדר ובסלילת נתיבי תחבורה הנחוצים כל כך לתושבי דרום הארץ. יתכן שעבודות אלו גם יכבידו על המסתננים והדבר ישפיע עליהם באופן כזה שלא ייעצו לקרוביהם בחו"ל לבוא בעקבותיהם ארצה. אולי אפילו יבקשו לשלם שוב $2500 לראש עבור מורי הדרך המושחתים שהביאו אותם ארצה, הפעם על מנת שישיבו אותם לביתם".*

אפריל 2010: התקבלה תשובת משרד הפנים לעתירה שהגישה התוכנית לזכויות פליטים (העתירה הוגשה ביולי 2009) במטרה לקבל מידע עדכני אודות עבודת הוועדה המייעצת לענייני פליטים. מתשובת משרד הפנים עולה המידע הבא:
במהלך השנים 2008-2009 התכנסה הוועדה רק שש פעמים. בפגישות אלה דנה הוועדה ב- 52 בקשות מקלט בלבד. כל שאר הבקשות (יותר מ-3,000, המהווים 98.4% מהבקשות (נדונו על-ידי חברי הוועדה על פי "ההליך המקוצר" (כלומר, באמצעות חילופי מיילים בין חברי הוועדה).
מבין 3,211 בקשות המקלט שהוגשו בשנים 2008-2009 הוועדה המליצה להעניק מעמד פליט רק לשלושה בני אדם. כלומר – פחות מאחוז אחד מכלל מבקשי המקלט הוכרו כפליטים.

[9] http://www.knesset.gov.il/protocols/data/rtf/zarim/2009-07-21.rtf עמוד 35 לפרוטוקול